

סימן י"ט

ברין אחר שהטיל ספר תורה למצולות מים כדי שהגוים לא יתעללו בו ולבו נוקפו על מעשהו שעשה, אם הוא זקוק לכפרה ולתשובה

שאלה : מיד לאחר השחרור כשהשי"ת העיר עלינו את גודל רחמיו ופתח את חרצובות מאסרנו בתוך חומת הגיטו, הוציאנו משעבוד לגאולה ומאפלה לאור גדול, — **בא אלי אחד מנכבדי היהודים מיקירי ליטא** ושפך לפני את מרי שיחו כשהוא בוכה בדמעות שליש, בספרו איך שענינו ולא זר ראו **שהגרמנים ימ"ש התעללו ברב זקן א' והכריחו להצית אש בשרופה באש, זו תורתנו הקדושה** שניתנה לנו בידי רועה נאמן משרע"ה כשהיא כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, והמכתב מכתב אלהים הוא, והרב הזקן הזה מגודל אונסו — אונס נפשות, נאלץ למלא את פקודת הרשעים ושלח באש את ספר התורה, והוא ראה איך שהגוילים נשרפים ואותיות פורחות באויר... והיות שגם בביתו היה לו ספר תורה, בראותו את הדבר הזה נתמלא לבו חרדה פן יעשו הרשעים הארורים גם לו את הדבר ויכריחוהו לשלוח יד בתוה"ק ולגרום לה בזיון כמו שהכריחו להרב הזקן, לכן **קם באישון לילה כשהחושך יכסה ארץ, לקח את ספר התורה שהיה בביתו וזרקו במצולות הנהר, כחשבו כי בזה ימנע לכל הפחות שיתחלל שם שמים ולא יתן שהגרמנים הארורים ישחקו על משכתנו וישימו את קדושת תורתנו ללעג ולקלם ע"י זה שיכריחו ליהודי כמוהו שהתורה יקרה לו מכל יקר שישלח בה את ידו לבזותה ולשרפה בדרך של בזיון.**

והנה בכל זאת לבו נקפו אחר כך על המעשה הזה אשר עשה שהרי יתכן מאוד שהיה מצליח להטמין את ספר התורה ומאן יימר לן שהגרמנים היו מכריחים אותו לשרוף את ספר התורה כדרך שהכריחו לרב הזקן, ואם תמצא לומר שהיו מכריחים אותו מאן יימר

לן ששרי ליה לעשות מעשה זה של זריקת ס"ת במצולות נהר עוד בטרם שמכריחים אותו לנהוג בה בזיון של שריפה, ומאי עדיף האי בזיון של זריקת ספר תורה בנהר מהאי בזיון של שריפה.

לכן מיד לאחר השחרור הוא **מיהר אל הנהר** מתוך תקוה שאולי יצליח להוציא את ספר התורה מתוך מצולות הנהר ולגנוזה כמנהג שנהגו ישראל ביריעות שנפסלו, אולם כל מאמציו היו לשוא, כי לא מצא את המקום המדויק בו השליך את ספר התורה, ועתה נפשו בשאלתו האם זקוק הוא לכפרה על מעשהו אשר עשה.

תשובה: **במס' מכות** דף ז' ע"ב גרסינן: תנו רבנן בשגגה פרט למזיד בבלי דעת פרט למתכוין מזיד פשיטא בר קטלא הוא אמר רבא אימא פרט לאומר מותר אמר ליה אביי אי אומר מותר אנוס הוא אמר ליה שאני אומר האומר מותר קרוב למזיד הוא.

והרמב"ם בפרק ו' מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה י' פסק: השונא שהרג בשגגה אינו נקלט שנאמר והוא לא אויב לו חזקתו שהוא קרוב למזיד וכו'. **או שעלה על דעתו שמותר להרוג** או שנתכוון להרוג זה והרג את זה אפילו נתכוון להרוג עובד כוכבים או בהמה וגמצא ישראל **הרי כל אלו קרובין למזיד ואינן נקלטין**, עכ"ל. **הרי שהוא פוסק בהדיא כרבא** דקיימא לן כוותיה בכל מקום דהאומר מותר קרוב למזיד הוא.

ואם כן בנידון דידן היה **נראה לכאורה לומר שבודאי זקוק הוא לכפרה** שאף שהאיש חשב בשעה שהשליך את הספר תורה לנהר שמותר לעשות לו את הדבר הזה מכל מקום הרי מבואר מכל מה שהבאנו שהאומר מותר קרוב למזיד הוא, דבשלמא אליבא דאביי דסבירא ליה דהאומר מותר אנוס הוא, היה ניתן לומר שהוא פטור מכפרה שהרי אונס רחמנא פטריה, אבל מאחר דפסקינן כרבא וכמו שהבאנו מדברי הרמב"ם דהאומר מותר קרוב למזיד הוא בודאי שהאיש השואל זקוק הוא לכפרה על מעשהו שעשה.

אולם לאחר העיון נראה דבנידון דידן פטור הוא מכפרה, דהנה הפתחי תשובה בחו"מ סי' רל"ד הביא את שיטת הגת"יבית שהוא סובר שהיכא שעבר בשוגג על איסור דרבנן אינו צריך כפרה, ואם כן בנידון דידן הרי

שאלות ותשובות ממעמקים, חלק ב' קיא

בודאי לא עשה האיש בשעה שהשליך את ספר התורה לתוך הנהר אלא איסור דרבנן שהרי לא מחק את השמות הקדושים בידים אלא על ידי השלכתו לתוך המים הוא גורם לכך שבמשך הזמן ימחקו השמות, וגרמא הרי אינו אלא איסור דרבנן, וגם ענין הבזיון שגרם לספר על ידי השלכתו לתוך הנהר בודאי אינו אלא ענין איסור דרבנן ואם כן לפי דברי הגתיות הנ"ל דס"ל דהיכא שעבר בשוגג על איסור דרבנן אינו זקוק לכפרה, גם כאן דינא הכי, ואף על גב דבנידון דידן האיש עשה את מעשהו במזיד מכל מקום לא חמיר הוא משוגג, דמה דאמרינן דהאומר מותר קרוב למזיד הוא, היינו שאין לו דין אנוס אבל בודאי אומר מותר לא חמור הוא משוגג ורק לענין גלות הוא דממעטינן ליה מטעם גזירת הכתוב כדאמרינן בסוגיא דמכות הנ"ל אבל לכל מילי בודאי דין שוגג יש לו.

וראיתי בשדי חמד מ"ב כלל י"א עיי"ש שהביא מעשה שהיה בספינה וראה לסטים באים ויודע שכשיראו הספר תורה שעמו ינהגו בו בבזיון, אם מותר להשליך הספר תורה לים בצנעה שלא יתחלל שם שמים, וכתב השדי חמד, שזה נשאל רב אחד מירושלים בשנת תצ"ד וכתב דרך גרמא הוא שאינו משום מחיקה ובזיון, אולם בסוף כתב השדי חמד, אבל למעשה לא אדע אולי אסרו מאיזה טעם.

אבל באמת עדיין יש להסתפק בדין זה שהרי שם בשדי חמד הביא מה שכתב בספר חסד לאברהם מהדורא תניינא סימן י"ז על השבות יעקב שמתיר לשרוף כתבי קודש שלא יבואו לידי בזיון יותר גדול, וראה לדבר, ששאל המלך איבד עצמו לדעת שלא יהרג בבזיון יותר גדול, וכתב החסד לאברהם דלא דמי דשאני מאבד עצמו דשם אינו חילוק אם מאבד עצמו במעשה או על ידי גרמא ולכן מותר לו לאבד את עצמו בבזיון מועט כדי שלא יבוא לידי בזיון גדול, אבל לענין מחיקה איכא למימר דרק מחיקה על ידי גרמא מותר אבל לא על ידי מעשה ולכן אסור לשרוף כתבי קודש בידים אף שהוא עושה זאת כדי שלא יבואו לידי בזיון יותר גדול.

ומדהביא השדי חמד את דברי החסד לאברהם לנידון השאלה שנשאל הרב מירושלים, משמע דסבירא ליה להשדי חמד דענין השלכת ספר תורה לים דומה הוא למעשה בידים כמו שריפת כתבי קודש שהחסד לאברהם

נוטה לאסור, ואם כן גם בנידון דידן הרי אסור היה לאיש השואל להשליך את ספר התורה במצולות הנהר דלאו גרמא הוא כמו שכתבנו לעיל אלא מעשה בידים הוא שלדברי החסד לאברהם אסור לעשות כן, ובודאי שהוא זקוק לכפרה על מעשהו שעשה.

ובר מן דין, גם על דברי הנתיבות שהבאנו לעיל דהיכא דעבר בשוגג על איסור דרבנן אינו זקוק לכפרה, הקשו מתרומה דרבנן שמשלם גם עליה קרן וחומש, וחומש הרי לכפרה הוא דאתי, ומזה ראייה דגם היכא דעבר בשוגג על איסור דרבנן זקוק הוא לכפרה, **וגם הנתיבות בעצמו חזר בו מסברא** **זו בספרו מקור חיים** על הלכות פסח, ואם כן בנידון דידן לפי כל המובא הדין נותן שהשואל זקוק הוא לכפרה.

אולם שבתי וראיתי בספר **אבני צדק** חלק או"ח סימן י"ז שהוא מסיק דהיכא שהוא עשה את העבירה בשוגג משום דקא סבר מצוה הוא דקא עבד, אז הוא אינו זקוק לכפרה.

וכן נראה לומר דבנידון דידן הרי האיש בשעה שהשליך את ספר התורה למצולות הנהר בודאי כל כוונתו היתה לשם שמים להציל את ספר התורה מבזיון וכמו שכתבנו לעיל בתוכן השאלה, לכן בודאי אינו מוטל עליו לעשות מצד הדין שום כפרה על מעשהו אשר עשה וכדברי האבני צדק הנ"ל, אולם **בכל זאת אמרתי לשואל שכשירחיב השי"ת את גבולו יתאמץ לקיים מה שנאמר "ואתם כתבו לכם את דברי השירה הזאת"**, הן על ידי כתיבת ספר תורה מהונו וכספו והן על ידי קנייה, ובזה יקדש שם שמים שחולל על ידי הגרמנים הארורים ימח שמם וזכרם שפרשו את ידם הטמאה על כל מחמדינו לשרוף את ספרי תורתנו הקדושה, ויהי רצון שיקויים בנו מה שנאמר "כי אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה כאמור ואני אהיה לה גאם ה' חומת אש ולכבוד אהיה בתוכה", וגזכה לבוא לציון ברנה ולירושלים עיר קדשנו בשמחת עולם, אמן כן יהי רצון.